

מראי מקומות- סנהדרין י"ט

ממילא לא היו חז"ל גוזרין שלא לדנונו, ורק מלכי בית ישראל, דלא כתיב בהדיא, שפיר אמרי' דאין דנין (וכמש"כ הט"ז בכמה מקומות, דלא גזרו חז"ל לאסור מה שהתורה התיר בפירוש). אלא דהק' דהא ממעשה דינאי ואילך שוב לא היו מלכי בית דוד, וא"כ איך שייך לומר דדנין מלכי בית דוד, הרי משעת ינאי שוב לא היו מלכי בית דוד לדון. ותי' דעכצ"ל כגון אם הי' בבית שני מלך מזרע דוד היו דנין אותו, א"נ נשיאים וראשי גליות שהם מזרע דוד.

(ד) **שיהיו נשים מספרות בבית הכסא משום יחוד- פרש"י**, שמא ילך אדם שם, ואם לא ישמע קול אדם, יכנס ויתייחד שם. והק' היד רמה דאם זהו הטעם, איך זה תיקן לענין פסולים, דלא ימנע ללכת שם אף דיודע שיש שם אשה. ולכן הוא פי' דכיון שמספרות, יתן השומע אל לבו שיש שם אחר ויתירא ולא יכנס אחריהן ויתייחד עמהן. וע' בערוך לנר שהק' דלשון רש"י משמע דתקנו רק היכא שיש שם ב' נשים, דמספרות להדדי. אבל לכאור' א"כ לא תקנו לגמרי, שהרי גם עם אשה א' יש יחוד, ולמה לא תקנו דגם אשה א' יש להשמיע קולה שלא תבוא לידי יחוד (ואף דהגמ' נקט לשון מספרות, הרי הי' שייך לפרש דמספרות היינו נשים בעלמא, ולא דוקא שיש ב' נשים שם, ולכן הק' רק על פרש"י).

(ה) **מצוה שאני- וכפשוטו זהו רק שי' ר' יהודה**, אבל לפי הרבנן דקיי"ל כוותיהו לא אמרי' דמצוה שאני. והעיר החי' הר"ן דהא במקום אחר אמרי' דאגריפס המלך קרא בעמידה ושבתוהו חכמים, ואע"ג דכתי' שום תשים עליך מלך, משום דמצוה שאני, ואיך עשה כן, הא לא קיי"ל כר"י. וביאר דבחליצה יש בזיון יותר מדאי, וא"כ אף אם אמרי' בעלמא מצוה שאני, מ"מ לפי החכמים לא אמרי' כן הכא, דהוי בזיון. ועוד תי' בשם ר' דוד דאף דאמרי' דבמקום מצוה יכול למחול על כבודו, מ"מ לא נתנו רשות לאחרים לנהוג בו בזיון אע"פ שהוא מוחל (וכמו דאי' במעשה חליצה),

(א) **ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה- הק' התוס' הרא"ש**, הרי לא תעשה ועשה כי האי דוחה, דהא אינו שוה בכל, וכדאי' לענין עשה דמצורע דדחי לא תעשה דכהנים, אף דהוי לא תעשה ועשה. ותי' דשאני התם דאיסור דגלוח זקן אינו שוה בנשים, ולכן שפיר דוחה העשה דמצורע שהוא שוה בכל, הלא תעשה ועשה דגלוח זקן, דאינו שוה בכל. אבל האיסור אלמנה לכה"ג הוא שוה בין להכ"ג ובין להאלמנה, ובכה"ג לא דחי העשה דיבום אותה לא תעשה ועשה, אע"פ שאינו שוה בכל אלא בכהנים. ועוד הביא די"א דעשה דמצורע שאני משום דגדול שלום בית.

(ב) **גזרה ביאה ראשונה אטו ביאה שני'- כ' התוס' הרא"ש** דלאו דוקא נקט ביאה שני', דאפי' בגמר ביאה ראשונה איכא איסורא, דהא יבמה נקנה בהעראה, והו"מ למימר גזירה העראה אטו גמר ביאה. וכ' בחי' הר"ן "דאע"ג דבתחלת ביאה הוא קונה, מ"מ אף בסוף ביאה מצוה קא עביד, דבעינן להקים זרע לאחיו, ואין בתחלת ביאה כדי הקמת זרע" (וזוהו דלא כשי' תוס' ביבמות כ. דכ' דאין הביאה צריך להיות ראוי' להקמת שם, רק שהאיש והאשה יהיו ראויין להקמת שם). עוד כ' הר"ן דאע"ג דבכל אשת אח במקום מצוה אמרי' דכיון דייבמה הרי היא כאשתו לכל דבר, וממילא לעולם לא יהי' בה איסור ביאה, מ"מ זהו רק כלפי האיסור אשת אח, אבל לא מצינו דהתורה חידש כן לענין כל האיסורין, וא"כ אין מותר באלמנה לכ"ג אלא מה שמותר משום עשה דוחה לא תעשה.

(ג) **ומלכי ישראל מ"ט, משום מעשה שהי'- הק' התוס' הרא"ש** בשם רבנו מאיר, איך מפליג ר' יוסף בין מלכי בית דוד למלכי ישראל מדכתיב דינו לבקר משפט, הרי בההיא שעתא דנאמר הפסוק, היו מלכי ישראל עדיין דנין כמו מלכי בית דוד, דאכתי לא נעשה המעשה בינאי המלך. וא"כ, עכשיו גזרו שלא לדון מלכי ישראל, לכאור' גם יש לגזור שלא לדון מלכי בית דוד, דמהכ"ת לחלק. וכ' דכיון דאי' בקרא בהדיא דדנין בית דוד,

(י) **שאל סבר לא חזו ולא מידי וכו' - כ' השו"ת הרשב"א (א', י')** דבאמת משמע מהפסוקים דנח' בזה, שהרי דוד אמר תנה את אשתי את מיכל אשר ארשתי לי במאה ערלות פלשתים, ומה צורך הי' לו להזכיר כאן במה אירשה, אילולי שהיא עיקר הטענה שנחלקו בה הדעות, דעת שאול שלא הי' יכול לקדשה בהם, כיון שלא היו שוים כלום, ודעת דוד שכיון דחזי להאכילן לכלבים, שפיר שוין הם.

(יא) **מירב ילדה ומיכל גידלה, לפיכך נקראו על שמה, וכו' - כ' השו"ת הרשב"א (א', י')** דמה שכינה אותם הכתוב כאן במעשה דהרגו הגבעונים בני שאול דוקא, הוא להודיע שבחו של דוד, "שאע"פ שנתגדלו בביתו ובחיק אשתו מיכל אשר אהב, והם לה כבניה, אעפ"כ לא חמל עליהם במקום מצוה ולקדוש ד', כדי שיראו העולם שאפי' לנקום נקמת גרים גרורים מסר לתליי' אנשים שהם למיכל אשתו כבנים וכו'".

(יב) **ולמה נקרא שמו פלטיאל, שפלטו קל מן העבירה, מה עשה, וכו' - ע' בשיחות מוסר (להגר"ח שמואלביץ, סי' י"א במהדורה חדשה, עמ' מו)** שהעיר דאף שפלטו קל, מ"מ הק' הגמ' "מה עשה", משום דאף שהי' צריך לנס משמים, דמעצמו לא הי' יכול להתגבר על הנסיון לזמן ממושך כ"כ, מ"מ אין אדם זוכה לנס אא"כ עושה את שלו לשמור עצמו מן החטא, וא"כ שפיר הק' "מה עשה". **אלא** דמ"מ העיר, מה הי' טיבו של אותו עצה שעשה באמרו כל העוסק בזה ידקר בזה, הרי הוא עצמו נעץ החרב, ויכול לסלקה בכל שעה שירצה, וא"כ איזה תועלת הי' בה. וביאר ביסוד, דבשעה ראשונה הי' אצלו הכרה והחלטה ברורה שלא ליגע אשה שאינה שלו, אבל חשש שמה תפיג אותו הרגש ממנה במשך זמן שיהי' מצוי' אצלו, ואז יפול ברשת היצר. ולכן באותה שעה נעץ החרב בינו ובינה, והחרב תשמש לו לזכרון להחלטה גמורה של אותה שעה ראשונה, ואם יתגבר עליו יצרו, הרי החרב תזכיר לו את תוקפה של ההחלטה הראשונה בעתה שנעץ החרב ביניהם.

משא"כ היכא דקיבל על עצמו לקרות בעמידה אין אחרים נוהגין בו בזיון של כלום. **נ"ע בתוס' מה שהק' מהגמ' בכתובות, ומבואר מדבריו דס"ל דבעצם אמרי' מצוה שאני אפי' לדינא, דאל"כ הו"ל לתרץ בפשיטות דהגמ' בכתובות לא תי' מצוה שאני משום דלא קיי"ל כאן, אלא ע"כ דס"ל או כא' מחילוקים של החי' הר"ן, או חילוק אחר, וע' במהרש"א שעמד כעין זה על דברי התוס', דהי' יכול לתרץ בפשיטות דהגמ' בכתובות לא תי' מצוה שאני, משום דהי' רוצה ליישב לכ"ע, אפי' לרבנן דלית להו דמצוה שאני.**

(ו) **אמר להן אחר מיתת מירב נשאה - הק' היד רמה, הלא ילדה חמשה בנים לעדריאל, וכל ימי מלכותו של שאול לא היו אלא שנים ומחצה, ודוד קידש את מיכל קודם לארבעה חדשים שהלך לארץ פלישתים, נמצא שבתוך שנתים הי' לה למירב לילד חמשה בנים, ותי' דתאומים ילדה, ולשבעה שבעה חדשים, וכ"כ בתוס' הרא"ש.**

(ז) **אמר לו מלוה אית לך גבאי והמקדש במלוה אינה מקודשת - הק' המהרש"א, הרי ר' יוסי ס"ל דקידושי מירב היו קידושין, היתכן דס"ל דמקדש במלוה מקודשת, אינו מסתבר לומר כן. ולכן פי' דס"ל לר' יוסי דהי' מקדשה בהנאת מחילת מלוה, כדאמרי' בפ"ק דקידושין דמהני (וע"ש מש"כ לפ"ז ליישב למה יעקב אבינו הי' יכול לישא ב' אחיות).**

(ח) **אייתי לי מאה ערלות פלשתים, וכו' - כ' המשנה למלך (אבל י"ד, כ"א, ד"ה וראיתי)** דמכאן לכאור' משמע דגוי שמת מותר בהנאה, דאל"כ איך מקדש אשה בערלות של פלשתים. וכ' לדחות דאולי מה דכתיב ויך בפלשתים אין הכוונה דהכה אותם מכת מות, אלא שהכה אותם מכה עצומה.

(ט) **מלוה ופרוטה אית לך גבאי - פרש"י דמלוה היינו דעושר גדול נתחייב לו בשביל גלית. וכ' היד רמה דלאו מילתא היא, דהא בלאו ההוא עושר איקדשא לי', דבפסוק כתיב דמלבד העושר יתן לו בתו לאשה. ולכן פי' היד רמה דהמלוה היתה דיתן לו בתו בשכר מה שעשה לגלית, וכיון דקיי"ל דישנה לשכירות ועד סוף, א"כ הו"ל מלוה, והמקדש במלוה אינה מקודשת.**

(ג) **והכתיב וילך אתה אישה-** הק' המהרש"א, הרי הגמ' לעיל הי' לו להק' בן על ר' יוסי ור' יהושע בן קרחה שאמרו דקדושי מיכל היו קידושין, א"כ למה נקראת אשתו של פלטי. ותי' דהי' הגמ' יכול לתרץ דשפיר ס"ל לפלטי כשאול דמלוה ופרוטה דעתי' אמלוה, ולכן לא הי' קידושיה לדוד קידושין, ומש"ה נשאה לאשה ממש (אף אם כלפי שמיא גליא לא היתה אשתו). אבל לפי מה דאמרי' עכשיו, דאף פלטי ס"ל דלא היתה אשתו, א"כ שפיר פריך אמאי קרי לה אשתו.

(ד) **תוקפו של בועז ענוותנותו של פלטי בן ליש-** הק' המהרש"א, אם אמרנו דתוקפו של יוסף כענוותנותו של בועז משום דאצל בועז היתה פנוי' ואצל יוסף היתה אשת איש, א"כ לכאור' יש מעלה של בועז גם על פלטי בן ליש, דאצל פלטי היתה אשת איש, ואצל בועז היתה פנוי'. וע"ש מש"כ ליישב זה, ועוד כמה הערות בסוגיין באריכות גדולה.